

Rett til egen tros- og livssynsutøvelse

- A. Den gamle, demente kvinnen er urolig foran måltidene. Er det noe med maten? Noe hun ikke vil ha, men ikke får sagt fra om? Men det ser ut til å gjelde uansett hva som serveres, så det kan neppe være det heller. Så snakket de med datteren. «Mor er vant til å be for maten». Men det hadde ingen verken tenkt på eller spurt om.
- B. Ei jente uten verbalt språk flyttet inn i et bofellsskap for utviklingshemmede. Foreldrene syntes det var riktig at hun fikk venne seg til stedet og besøkte henne ikke før det var gått 2 uker. Da de kom inn i leiligheten hennes, fant de en diger bolle med appelsiner der. Merkelig, for hun hadde ikke vært noe glad i appelsiner. Hvorfor alle appelsinene, spurte de? Jo, for hver kveld før hun la seg, hadde jenta gjort tegn for appelsin. Trodde de. Det hun egentlig hadde forsøkt å formidle, var at hun ønsket en kveldsbønn.

Bla av disse grunner – og fordi disse rettighetene er så tydelig nedfelt i så mange lover og forskrifter, bla. Grunnloven - kom Helse- og Omsorgsdep med rundskriv I-6/2009 i des 09. For som det heter: «sikre at de som er avhengig av praktisk og personlig bistand fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten, også får ivaretatt sine muligheter til egen tros- og livssynsutøvelse...»

Rundskrivet henviser til lover og rettigheter og konkluderer med at her må det:

1)Kartlegges

2) Samarbeides med familie, nettverk og tros- og livssynssamfunn.

Heftet «Samhandling mellom helse- og omsorgstjenesten i kommune og tros- og livssynssamfunn» med undertittelen «Den som mottar helse- og omsorgstjenester har også rett til å utøve sin tro eller sitt livssyn – alene og i fellesskap med andre» kom høsten 2013 og er en konkretisering av rundskrivet fra departementet. Heftet er utgitt av Helsedirektoratet i samarbeid med Samarbeidsrådet for Tros- og livssynssamfunn. Heftet ble sendt til tros- og livssynssamfunn og kommuner, men få har hørt om eller sett det. Derfor er det viktig at tros- og livssynssamfunn tar kontakt med helse- og sosialmyndighetene i sin kommune og følger dette opp.

Senere har det også kommet to hefter til: «Retten til å praktisere tro- og livssyn: Hvordan kartlegge tjenestemottakers ønsker og behov?» (2014) og «Hvem er jeg og hva vil jeg» (2014). Alt materiell ligger under ressurser på deltakelse.no. På Youtube finner du også den gode 14-minutter lange informasjonsfilmen «Retten til tro» (Søk «retten til tro02»)

I forordet til samhandlingsheftet står det: «Mennesker som mottar helse- og omsorgstjenester vil i forskjellig grad være avhengige av bistand for å kunne praktisere sin tro og sitt livssyn. Uten aktiv hjelp fra helse- og omsorgspersonell vil for eksempel mange mennesker med kognitiv nedsatt funksjonsevne ikke få denne muligheten. Faren er også stor for at de blir påtvunget en tro eller livssyn mot sin vilje. Begge deler er brudd på religionsfriheten.»

Størstedelen av samhandlingsheftet er rettskilder. Med andre ord: Ingen ting av det som står der er grepet ut av lufta. Alt står støtt. Det andre som står der er en utfylling av rundskrivet.

Ofte kan en møte en manglende forståelse for viktigheten av en tro; at dette er mer enn en interesse, men noe som gjennomsyrrer hele ens liv og hverdag. Derfor er det så nødvendig å kartlegge dette, særlig i forhold til mennesker som ikke selv kan eller tør formidle dette. Det handler om et helhetlig menneskesyn, som samhandlingsheftet påpeker.

Utgangspunktet skal alltid være tjenestemottaker. Ikke tjenesteyter og hva han/hun synes det er verdt å bry seg om. Ikke alltid er tjenesteyterne profesjonelle på dette. Manglende interesse, forståelse eller egne erfaringer kan komme i veien. Og vi kan ikke ha det slik at det er hvem som er på vakt som avgjør om en får deltatt på andakten, hørt på gudstjenesten eller bedt kveldsbønnen. I heftet står det at «det er viktig å utvikle metoder som på best mulig måte synliggjør og ivaretar den enkeltes behov». Og igjen kommer samhandlingen inn. Samhandling med pårørende og det livssyns- eller trossamfunn vedkommende tilhører.

Så er det jo heller ikke slik at fordi om du tilhører en bestemt trosretning eller kirkesamfunn, så er alt likt. Spørsmålet må alltid være: Hvordan har **du** utøvd din tro? Hvordan vil du utøve den – hva skal inn i dine ukes- og dagplaner? Derfor må tjenesteyterne vite både hvilket tros- eller livssynsamfunn du tilhører og hva som er din troshistorie.

Det er kommunens ansvar å legge til rette for dette. Derfor må vi snakke med kommunene. Det er Fylkesmannen (Fylkeslegen i forhold til helse- og omsorg) som er tilsynsmyndighet, som skal passe på at kommunene gjør som departementet sier de skal gjøre. Derfor må tros- og livssynssamfunnene også med dem. Utdanningsinstitusjonene må ta tak i dette i både utdanningen og etterutdanningen av helsepersonell. Derfor må vi ha kontakt med UIA og HIT.

Samhandlingen skal altså foregå mot nettverk og tros- og livssynsamfunn. Derfor står det i heftet at det er institusjonene som skal kontakte tros- og livssynssamfunnene. Tros- og livssynssamfunnene er ressurser og samhandlingspartnere. Det gjelder både i forhold til den private og den offentlige trosutøvelsen. Privat ved å gi hjelp og trygghet til trosutøvelse i egen bolig. Det være seg bønn, forbønn, nattverd, sang, andakt, høre på gudstjeneste på radio/TV.... osv. Det gjelder den offentlige utøvelse som å delta på andakter på institusjonen eller på gudstjenester, møter, samlinger ol i menigheten. Hva kan en realistisk få til på dette? Uten at vi snakker sammen og samhandler om dette, er faren stor for at mange mennesker aldri får oppfylt sin rett til egen tros- og livssynsutøvelse når de kommer i den offentlige omsorg. Og for mange betyr det at den viktigste kvaliteten i deres liv blir tatt fra dem.

Av Einar Sand, rådgiver for inkluderende kirkeliv